

Forsvarskommandoen

København, den 30. december 2008

Notat vedrørende oprydningsopgave på den tidligere Farum kaserne.

Nærværende notat beskriver kortfattet det hændelsesforløb, der var i perioden fra oktober til december 2005, hvor forsvaret på anmodning fra Jord*Miljø A/S på vegne af daværende Farum kommune assisterede med at fjerne ammunition på den tidligere Farum kaserne, og de afledte konsekvenser af hændelsesforløbet.

Hændelsesforløb

Den 28. oktober 2005: I forbindelse med oprensning af én af søerne på den tidligere Farum kaserne blev der observeret ukendte objekter, som Jord*Miljø A/S vurderede kunne være ammunition.

Den 31. oktober 2005: Da der i købsaftalen mellem Furesø kommune (daværende Farum kommune) og forsvaret fremgik, at forsvaret skulle fjerne al militært materiale blev der gennemført et møde mellem repræsentanter fra ammunitionsrydningskompagniet og Jord*Miljø A/S for at fastslå, om der var tale om ammunition og i givet fald drøfte metoden til at fjerne denne ammunition.

Den 16. november 2005 rettede Jord*Miljø A/S på vegne af Farum kommune henvendelse til Forsvarets Bygningstjeneste (nu Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste) med anmodning om at gennemføre ammunitionsoprydning.

Den 22. november 2005 anmodede Hærens Operative Kommando Hærens Ingeniør- og ABC skole om at påtage sig opgaven. Projektchef ved Farum kommune, Jan Hansen, blev meddelt, at arbejdet kunne påbegyndes i koordination med ammunitionsryddere.

Arbejdet blev udført under ledelse af Hærens Ingeniør- og ABC skole med anvendelse af personel fra ammunitionsrydningskompagniet. Der var tale om 7 personer fra Skive og 16 personer fra den del af Ingeniørregimentet, der gjorde tjeneste på Aflandshage på Amager. Hærens Operative Kommandos baggrund for at inddrage personel fra Skive var, at man ønskede at friholde så meget personel som muligt fra ammunitionsrydningskompagniet på Sjælland for at kunne fortsætte ammunitionsrydningsopgaven på Vestamager i muligt omfang.

Den 5. december 2005 påbegyndte personellet opgaven, idet det var firmaet Jord*Miljø A/S, der foretog udgravningen af slammet i søerne. Opsamlingen af ammunition foregik ved, at slammet fra søen blev spredt ud på jorden, således at ammunitionsresterne kunne identificeres og opsamles.

Forud for oprydningen gav Jord*Miljø A/S en orientering, hvor forsvarets personel blev oplyst om, at der var olie- og tungmetalforekomster i søen hvorfor der som minimum skulle benyttes beskyttelsesudstyr bestående af handsker, støvler og heldragt.

Jord*Miljø A/S opfordrede endvidere til, at såfremt forsvarets personel følte gener ved arbejdet, skulle de kontakte Jord*Miljø A/S.

Den 5.-11. december 2005 (den første uge): I løbet af denne uge var der enkelte tilfælde med hovedpine og andet ubehag hos personellet i forbindelse med gennemsøgning af slammet. Det er oplyst, at der lugtede en del af benzin og olie.

Den 12.-18. december 2005 (den anden uge): Der lugtede i den pågældende uge fortsat af olieprodukter, men især i forbindelse med to læs mandag og tirsdag var der en del personel, som blev dårlige. Samlet blev konstateret, at der var problemer med dampe fra slammet, hvilket resulterede i gener i form af hovedpine, åndedrætsbesvær og synsforstyrrelser blandt personellet.

Den 13. december 2005: I samråd med henholdsvis miljøtekniker fra Forsvarets Arbejds-miljøcenter og den miljøansvarlige fra Jord*Miljø A/S blev det besluttet at standse arbejde, der først blev genoptaget da heldragt med åndedrætsværn var anskaffet.

Den 20. december 2005: Overlæge ved infirmeriet på Skive Kaserne blev kontaktet af arbejdsmedicinsk klinik, der tilså en patient, som formentlig havde været udsat for insektgift-forgiftning. Infirmeriet fik kontakt med 3 (alle fra Hærens Ingeniør- og ABC skole), der havde deltaget i opgaven før jul, og de øvrige fra Skive fik taget blodprøver den 6. januar 2006. Personellet fra ammunitionsrydningskompagniet blev ligeledes kontaktet og fik foretaget undersøgelse på infirmeriet på Holmen.

Endvidere fik personellet optaget deres sygehistorie til arbejdsskadeanmeldelsen.

Forgiftningen.

Forsvarets Sundhedstjenestes vurdering er, at personellet har været udsat for organophosfatforgiftning, og at forgiftningen sandsynligvis stammer fra gammeldags insektgifte (bladan).

Det er Forsvarets Sundhedstjenestes vurdering, at en sådan forgiftning kan behandles, såfremt den konstateres i det akutte stadie, hvilket vil sige i umiddelbar tilknytning til udsættelsen for forgiftningen. Mistanken om forgiftningen blev først erkendt ca. halvanden uge efter eksponeringen, hvor behandlingen ifølge Forsvarets Sundhedstjeneste ikke har virkning og ville kunne påføre bivirkninger.

Jord*Miljø A/S analyser.

Jord*Miljø A/S havde i eftersommeren 2005 foretaget jordprøver. Disse prøver omfattede ikke organophosfat. Det er oplyst til forsvaret, at der ikke er blevet gemt prøvemateriale, som senere har kunnet bruges til nye analyser, og som eventuelt havde kunnet komme en bestemmelse af eventuelle giftstoffer, herunder organophosfat, nærmere.

Konklusionen fra Jord*Miljø A/S var, at der ikke blev påvist indhold af forureningskomponenter over Miljøstyrelsens kvalitetskriterier.

Den rapport, forsvaret siden er kommet i besiddelse af, er dateret den 29. august 2006.

Sundhedsfaglig assistance.

Forsvarets Sundhedstjeneste koncentrerede den lægelige indsats om at følge op på patienterne og om at få evt. gener og sygdomstegn dokumenteret med henblik på arbejdsskadeudredning og evt. erstatning.

Medio 2007 var status, at i alt 23 personer havde været involveret, heraf 16 personer med symptomer på organofosfatforgiftning. Symptomerne havde for hovedpartens vedkommende været milde og hurtigt forbigående, men enkelte har haft svære og/eller langvarige symptomer. Alle eksponerede har været til lægeundersøgelse og orientering på infirmeriet på Skive Kaserne eller Holmen. Tre personer havde fortsat gener, som kunne mærkes i dagligdagen. To personer havde mave/tarm problemer, og en havde fået konstateret en lettere hjerneskade i form af en hukommelsesdefekt, især korttidshukommelsen.

Der er skrevet arbejdsskadeanmeldelser på alle involverede.

Forsvarets Sundhedstjeneste har ydet direkte assistance til de involverede og har tillige afholdt møder med Hærens Konstabel- og Korporal Forening med henblik på at følge op på arbejdsskadeanmeldelserne.

Arbejdsskade – erstatningsforløb.

Som det fremgår, har forsvaret aktivt via Forsvarets Sundhedstjeneste søgt at hjælpe de skadelidte med at få udarbejdet arbejdsskadeanmeldelser.

I henhold til Forsvarskommandoens oplysninger er der tre personer, der har rejst deres sag overfor Arbejdsskadestyrelsen.

Arbejdsgiveransvar i forhold til arbejdsmiljøloven.

Forsvarschefen har det overordnede ansvar for arbejde, der udføres i forsvaret, herunder også oprydningsopgaver. Det daglige arbejdsgiveransvar for arbejdsmiljøvirksomheden ligger hos cheferne for niveau II myndighederne (de operative kommandoer og funktionelle tjenester m.fl.). Det er således cheferne for niveau II myndighedernes ansvar, at myndighedernes personel følger arbejdsmiljøloven samt forsvarets egne bestemmelser, herunder at der anvendes det rette sikkerhedsudstyr og gives den rette instruktion mv.

Cheferne for niveau II myndighederne kan uddelegere det daglige arbejdsgiveransvar inden for eget myndighedsområde, hvilket typisk vil være til cheferne for de underlagte myndigheder.

For så vidt angår den konkrete opgave, havde Hærens Ingeniør- og ABC skole ansvaret for sikkerheden.

For så vidt angår forholdene på en byggeplads, in casu Farum kaserne, er det ligeledes fastsat, at det er byggeherren, der har ansvaret for at koordinere sikkerhedsarbejdet. Det

er således ikke de firmaer, der leverer medarbejdere til enkeltopgaver på byggepladsen, der hver især skal sikre at der arbejdes under arbejdsmiljømæssigt forsvarlige forhold. I dette tilfælde er det Forsvarskommandoens opfattelse, at det er Furesø kommune, der er ejer af grunden, og derfor har ansvaret for at det arbejde, der udføres på pladsen foregår arbejdsmiljømæssigt forsvarligt.

Arbejdstilsynets vejledning – risikovurdering.

Arbejdstilsynet stiller krav om, at arbejdsgiver (her Hærens Ingeniør- og ABC skole) forud for arbejdet skal foretage en vurdering af de konkrete arbejdsmiljøforhold, og at der med afsæt heri skal sikres, at der er taget passende foranstaltninger, fx anvendelse af beskyttelsesudstyr, såfremt arbejdsmiljøforholdene vurderes at være af en sådan karakter, at dette påkræves.

Det er vurderingen, at forsvaret forud for oprydningsopgaven foretog en risikovurdering af opgavens indhold med udgangspunkt i orienteringen fra Jord*Miljø A/S, som blev givet på stedet forud for oprydningsens begyndelse jf. ovenfor. Det blev oplyst fra Jord*Miljø A/S, at der var olie- og tungmetalforekomster i søen, hvorfor der skulle benyttes beskyttelsesudstyr bestående af handsker, støvler og heldragt.

Hærens Konstabel og Korporalforening anmeldelse.

Hærens Konstabel- og Korporalforening er i henhold til det oplyste af den opfattelse, at forsvaret har overtrådt arbejdsmiljøloven på følgende punkter:

§15: "...arbejdsgiver skal sørge for, at arbejdsforholdene sikkerheds- og sundhedsmæssigt er fuldt forsvarlige."

Hærens Konstabel- og Korporalforening anfører, at arbejdsopgaven har haft/har betydelige helbredsmæssige omkostninger og lidelser, hvorfor paragraffen vurderes overtrådt.

§ 17 "... arbejdsgiveren skal sørge for, at de ansatte får nødvendig oplæring og instruktion i at udføre arbejdet på farefri område".

Hærens Konstabel- og Korporalforening anfører, at de har fået oplyst, at der ikke er givet den nødvendige oplæring og instruktion, inden arbejdet blev iværksat, ej heller information om de hygiejniske forholdsregler.

§ 38 "...arbejdet skal planlægges, tilrettelægges og udføres således, at det sikkerheds- og sundhedsmæssigt er fuldt forsvarligt".

Hærens Konstabel- og Korporalforening anfører, at denne paragraf er overtrådt, fordi man ikke anvendte åndedrætsværn i den første uge.

§ 42 "... arbejdsstedet skal indrettes således at det sikkerhedsmæssigt er fuldt forsvarligt".

Hærens Konstabel- og Korporalforening anfører, at denne paragraf er tilsidesat, da der ikke var oprettet særlige hygiejniske og sanitære forhold.

Forsvarskommandoens vurdering af HKKF anmeldelse.

Forsvarskommandoen har fastholdt, at der blev foretaget en risikovurdering med det rådgivende firma på stedet. Forsvaret var ikke bygherre men bidrog i den aktuelle sag med personel til at løse ammunitionsrydningsopgaven på byggepladsen, og det er i henhold til lovgivningen bygherren, som er forpligtet til at afgrænse sikkerhedsforanstaltningerne på byggepladsen, herunder at udarbejde en plan for sikkerheden samt at koordinere sikkerhedsarbejdet på byggepladsen.

Disse forhold fratager naturligvis ikke forsvaret ansvaret for, at foretage en risikovurdering, når forsvaret som i dette tilfælde indsætter personel til ammunitionsrydning på en byggeplads. Det er dog forsvarets vurdering, at det ikke er forsvarets ansvar, at der er foretaget tilstrækkelige undersøgelser med heraf afledte behov for arbejdsmiljømæssige sikkerhedsforskrifter.

Den manglende rettidige anvendelse af åndedrætsværn skal ses i relation til, at hverken forsvaret eller entreprenørfirmaet, dvs. de tilstedeværende eksperter på området, havde forudset, at søen indeholdt giftige dampe.

Forsvarets Auditørkorps undersøgelse.

Forsvarets Auditørkorps foretager p.t. en undersøgelse af de forhold, som Hærens Konstabel- og Korporalforening har rejst.

Afsluttende bemærkninger.

Der er ingen tvivl om, at der er personer, som er blevet syge af det arbejde, de har udført under tjenesten.

Der er heller ingen tvivl om, at forsvaret som arbejdsgiver har et ansvar for at sikre, at forsvarets medarbejdere arbejder under arbejdsmiljømæssigt forsvarlige forhold. Det er dog vurderingen, at det i den aktuelle sag ikke var forsvarets ansvar at koordinere sundheds- og sikkerhedsarbejdet på byggepladsen, der ikke tilhørte forsvaret.

Set retrospektivt var instruktionen, der blev givet til personellet ikke tilstrækkelig, fordi instruktionen blev givet i forhold til, at det var en ammunitionsrydningsopgave, der skulle løses, og ikke en miljørydningsopgave. Opgaven ændrede karakter i forløbet. Det er endvidere værd at bemærke, at personalet fra det civile firma, der ligeledes var til stede på området, ikke havde anlagt beskyttelsesudstyr i forhold til omgang med "farlige stoffer".

Hvis personellet var blevet sendt på infirmeri, da de fik symptomer, kunne de måske have undgået de nu kendte sygdomsforløb. Forsvarets Sundhedstjeneste vurderer, at personellet kunne have været behandlet, hvis man tidligere (på det akutte stadie) fik mistanke om, at de var forgiftet.

Det fremgår af Danmarks Radios dækning af sagen, at der har været anvendt civilt kontorpersonale til rydningsopgaven. Dette er ikke korrekt. Det personel forsvaret indsatte til ammunitionsrydningsopgaven var udelukkende militært personel. Nogle af dem havde på daværende tidspunkt en funktion som kontorhjælper mv. Dette ændrer ikke ved, at der var tale om soldater. Metoden med at have hjælpere, der ikke nødvendigvis er uddannede ammunitionsryddere, som afsøger et område under ledelse af en uddannet ammunitions-

rydder, og tilkalder uddannede ammunitionsryddere ved ammunitionsfund er en godkendt metode, der bruges andre steder, blandt andet i forbindelse med den omfattende ammunitionsrydningsopgave på Vestmager.